מטאור בוהק יאיר את דרכו של הפועל

מחזה בשני חלקים

سيضيئ نيزك ساطع درب العامل

مسرحية بجزأين

A SHINING METEOR WILL LIGHT THE PATH OF THE WORKER

A PLAY IN TWO PARTS

נועם תורן
نوعم توران
Noam Toran

RAWART GALLERY PRESS

נועם תורן

מטאור בוהק יאיר את דרכו של הפועל

אוצרת: לאה אביר

גלריה רו־ארט, תל אביב
7.6-7.7.18

קטלוג
עיצוב והפקה: אביגיל ריינר [The Studio]
עורכת: לאה אביר
עריכה לשונית: צפרה נמרוד
תרגום לעברית: לאה אביר
תרגום לערבית: מונא אבו בכר – גלוקל תרגומים
סיוע במחקר: נועה בר אוריין
הדפסה: ע.ר. הדפסות

צוות גלריה רו־ארט
שמעון בן־שבת, לאה אביר, מאיה במברגר,
נועה בר אוריין

תודות
מרלוס וניקה, משפחת תורן ומשפחת טן בומר,
למא סולימאן, שרון אהרונסון־להבי, אולגה לויטן,
ג׳וני מנסור, סועד פרח, ארגון העובדים מען, ססילי גראבסן,
מוחמד עבד אלראוף מחאמיד, כפיר לפיד־משעל, שלומית
כהן־סקלי, קית׳ ג׳ונס ומשפחתו, אונקאר קולאר ומשפחתו,
ניק וויליאמסון ומשפחתו, רמקו דה יונג, לוטה גוס, יונל אונט,
Universala Esperanto Asocio.

בתמיכתם הנדיבה של Het Nieuwe Instituut, רוטרדם,
החוג לאמנות התאטרון של אוניברסיטת תל־אביב והמחלקה
לאמנות של בצלאל אקדמיה לאמנות ועיצוב.

نوعم توران

سيضيئ نيزك ساطع درب العامل

قيّمة: ليئا أبير

رو-ارت جاليري، تل ابيب
7.6–7.7.18

كتالوج
تصميم ومونتاج: افيجال راين [الاستوديو]
اعداد: ليئا ابير
اعداد لغوي: سفرا نمرود
ترجمة النص إلى لعبرية: ليئا ابير
ترجمة النص إلى العربية: منى أبو بكر - جلوكل للترجمة
مساعد باحث: نوعا بار اوريان
طباعة: ع.ر. للطباعة

رو-ارت جاليري
شمعون بن شبات، ليئا أبير، مايا بامبيرغير،
نوعا بار اوريان

نشكر
مارلوس ونيكا، عائلة ثورن، العائلتين توران وتان بومر،
لمى سليمان، شارون ارونسون-ليهاڤي، أولغا ليفيتان، جوني
منصور، سعاد فرح، نقابة العمّال "معًا"، محمد عبد
الرؤوف محاميد، سيسيلي جرافسن، كفير لابيد مشعل،
شلوميت كوهين- سكالي، كيث جونز وعائلته، أونكار كولر
وعائلته، نيك وليامسون وعائلته، رمكو دي جونغ، لوت
غوس، يونيل اوينت وUniversala Esperanto Asocio.

بدعم سخي من Het Nieuwe Instituut، روتردام،
قسم مسرح جامعة تل أبيب وأكاديمية بتسلئيل للفنون
والتصميم.

הוצאת גלריה רו־ארט
שביל המרץ 3, תל אביב
www.rawart-gallery.com
© גלריה רו־ארט ונועם תורן, 2018

RAWART
GALLERY
PRESS

מטאור בוהק יאיר
את דרכו של הפועל

✻ ✻ ✻

תיאטרון קהילתי הקיטור

✻ ✻ ✻

מלאכת המיתיזציה של העולם עוד לא הסתיימה

ברונו שולץ

דמויות

[לפי סדר הופעתן]

חיים ב׳ חיימליך . . . . משורר, פועל בעל כורחו
פקיד שכיר של ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ ישראל
מושלי . . . . מנהל עבודה במפעלי הרכבת
בולוס פרח. . . . . פועל רכבת, מזכיר איגוד פועלי הרכבת
שלמה . . . . פועל מניח לוחות
החמור . . . . מלאך
ג׳מילה פרח . . . . אחותו של בולוס

מכונאים, נהגי קטרים, טבחים, מפעילי קטרי עיתוק קרונות,
אתתים, מניחי לוחות, מנהלי עבודה, פעילי איגודי עובדים,
חיילים בריטים, שוטרים, אורחי סעודת הערב המסכמת

[המחזה מתחיל בחיפה באביב 1934 או בזה של 1935, המחברים אינם לגמרי בטוחים]

פרולוג

אנו פוגשים לראשונה את **חיים ב' חיימליך** באחד ממרכזי התעסוקה של ההסתדרות. הוא מציג את עצמו בפני **הפקיד** במקום ושוטח בפניו את רצונו (החלקי מאוד) להצטרף לכוח העבודה הציוני, כדי למלא את משאלת לבו האחרונה של אביו, לפני מותו. **הפקיד** מונה בפניו משרות שונות בזו אחר זו - חקלאי, חשמלאי, בנאי, חצרן, חייט, קוצץ בשר, שרת, אח בית חולים, גובה חובות, סנדלר, שרברב, צייר שלטים - לכולן עונה **חיים** בגירוד סנטר וחיוך פעור עיניים, כאילו מסמן שהמשרה נשמעת מושלמת, אבל (*הוא נאנח ומסביר בצער*), הוא איננו מתאים למלא אותה. לאחר מספר אינסופי של דחיות, סבלנותו של **הפקיד** עומדת לפקוע. הוא מחליט "להגלות" את **חיים** לאחת מן העבודות המפרכות ודלות השכר הקיימות: ניקוב מתכת במכונה תעשייתית ענקית במתחם הרכבת בחיפה.

לנוכח יהירותו של **חיימליך**, **הפקיד** מחליט להוליך אותו שולל בתארו את העבודה בסדנאות ובמוסכי הרכבת כמצע המושלם לפיתוח שירה שמשמיעה את קול הכמיהה ללאומיות יהודית חדשה, מלאה בסבל אמיתי. במתחם הרכבת, מסביר **הפקיד**, **חיימליך** יוכל להתחכך ביהודים וערבים ובכל מיני זרים, ולהידבק בקולות, בשפות ובדאגות האמיתיות של פלשתין. **חיים** מאושר מן ההצעה, ועל אף שלא עבד יום בחייו, הוא מתעודד מן המחשבה על עצמו בחברת האנשים הפשוטים - עמלים וסועדים יחדיו.

* * *

חלק ראשון

תמונה 1

למחרת, **חיים** מגיע (*באיחור, לאחר שבעלת הבית הנרגנת תפסה אותו גונב ביצים וזרקה אותו לרחוב*) לחברת "רכבות פלשתינה". הוא מתייצב בפני **מושלי**, מנהל העבודה, שבוחן אותו מכף רגל עד ראש במורת רוח ומפנה אותו בצעקה לעבר **בולוס פרח**, מכונאי צעיר אך מוותיקי סדנאות הרכבת, כדי שיתחיל בהכשרתו.

בולוס הוא הערבי הראשון ש**חיימליך** פגש מימיו, והוא מיד נשבה במראהו והליכותיו. **בולוס** מוליך אותו תחילה ברחבי הסדנאות – מבוך של אנרגיה אחוזת טירוף ובו נחלי מתכת ניגרת, שלדי רכבות ופועלים מרוחים בשכבות של שמן תעשייתי. **בולוס** מוביל את **חיימליך** לעבר מכונה גדולה וחלודה לניקוב מתכת – מכשיר אלים ורעוע שבצידו האחד כפתור אדום יחיד וידית בגודל עצם הירך, ומסביבו – ערימת שבבי מתכת מעוקמים. באמצעות מחוות גוף וחלקיקי ערבית ועברית עליהם חוזר

חיים באופן מכאני, **בולוס** מסביר את אופן פעולתה של המכונה אשר בעזרת מכשיר חיתוך עיגולי וחד כתער מנקבת בלוחיות פלדה חישוקי סופגניות בגודל פרק כף היד. את חישוקי הסופגניות היא משליכה לתוך דלי המונח לצידה. **בולוס** ממתין ש**חיים** יסיים בהצלחה ניקוב ראשון, ואז עוזב את המקום.

אנו צופים ב**חיים** נהנה מעוצמתה הפראית של המכונה ומשליטתו חסרת המאמץ (*לכאורה*) בפעולתה. כעבור זמן לא רב, המכונה מזמזמת תחת ידיו בקצב קבוע, הולמת במתכת ויורקת חישוקי סופגניות זה אחר זה בשיהוק משביע רצון. הזמן עובר, אולם לא הרבה ממנו חולף עד שהתלהבותו של **חיים** פוחתת. הוא מתחיל לקלל את **פקיד** ההסתדרות, כשנוחתת עליו ההבנה שאוזנו של משורר אינה יכולה לשמוע דבר מבעד לדפיקותיה הבלתי פוסקות של המכונה המנקבת, ורק הצפירה הגואלת מצילה אותו – זו המסמנת את הפסקת הצהריים. בהקלה רבה, הוא הולך בעקבות ההמון הצועד לכיוון הקנטינה.

תמונה 2

בכניסה לקנטינה, **חיים** פוגש בקבוצות של פועלים היושבים יחד בהרכבים נפרדים ומובחנים לעילא: היהודים עם היהודים, הערבים עם הערבים, היוונים עם היוונים, הטורקים עם הטורקים, האיטלקים עם האיטלקים. מניח הלוחות, **שלמה** (שהערבים מכנים "בלטה") מחווה לו בשריקה להצטרף לקבוצת היהודים. **בולוס** נכנס לקנטינה, חולף על פני **חיים** ומכיר בנוכחותו, אולם מיד לאחר מכן ממשיך הלאה ומיישב עם המהנדסים הערבים, שבאותה עת דנים בהשלכות מותו של מוסא כאט'ם אל־חוסייני בחודש שעבר.

לא חולף זמן רב ו**חיים** מתחיל להרגיז את עמיתיו היהודים לעבודה, אשר מרביתם חדשים יחסית בענף ונואשים להימלט לתעסוקה שיש בה יותר שכר ויותר כבוד. שיחתם מדלגת בין נושאים שונים: מתנאי העבודה העלובים שלהם ושכרם הזעום, לבעיית הכינים בשערם, לשאלה לאיזה איגוד עובדים להצטרף, אם בכלל, ועד לוויכוח בנוגע לשאלה מהם הירקות הטעימים יותר, אלה המגיעים מתלפיות או מואדי ניסנאס.

חיים מבין שהפסקת הצהריים היא הרגע היחיד בו הוא יוכל לתרגל את אוזנו הפואטית. הוא מוקסם ממצב רוחם ההיתולי של עמיתיו ומתעקש להכריחם לחזור, מילה במילה, אחר כל מה שהם אמרו זה עתה, כדי שיוכל לרשום זאת במחברתו. הפועלים הנרגזים מנסים להרחיק עצמם ממנו ללא הצלחה. רק הצפירה הגואלת מצילה אותם – זו המסמנת חזרה לעבודה.

תמונה 3

בלא חמדה, **חיים** חוזר למקומו בעמדת מנקב חישוקי הסופגניות, והנקישות מחרישות האוזניים חוזרות אף הן. חוסר העניין של **חיים** וחיבתו לבטלה גורמים לו עד מהרה להתרשל בעבודתו

ולעורר את כעסו של מנהל העבודה **מושלי**, אשר שומע כי המנקב אינו פועל במהירות הרצויה, ומיד ניגש אל **חיים** ובועט לו בעיטה נמרצת בישבן. יש אנשים רבים, מסביר **מושלי** ל**חיים**, שישמחו לחטוף את הבעיטה במקומו. **חיים** ממלמל התנצלות ומכוון את המכונה כך שתעבוד בקצב כפול, אבל תוך זמן קצר שוב תוקף אותו השעמום והוא מצליח לנמנם או אפילו להירדם תוך כדי ייצור הסופגניות.

בזמן ש**חיים** מתנמנם בעמדתו, ומבלי שהוא מודע לכך כלל, מתחילים להישמע ברחבי סדנאות הרכבת קולות רועמים וויכוחים לוהטים. החדשות מתפשטות בקרב הפועלים אודות עמיתיהם בחברת עירק פטרולאום, שנטשו את עבודתם במחאה על שכרם הנמוך, שעות העבודה הארוכות ותנאי העבודה העלובים. הצעקות וההתכתשויות הולכות ומתגברות בעוז, עד אשר **בולוס פרח** פוצח בנאום חוצב להבות וקורא לסולידריות. כל העובדים שומטים את כליהם, עוזבים את עמדותיהם בהפגנתיות, וקוראים בשאגות ובשירה קצוב לתמיכה בפעולה.

תמונה 4

הדי קולות הפועלים השובתים מתעמעמים במרחק. במהלך כל הזמן הזה, **חיימליך** ישן שינה מתוקה, עד שראשו נשמט ונחבט במשטח המכונה. הוא מזדעזע ומזדקף. להפתעתו, עיניו נתקלות בחמור פרא עם כנפיים קרומיות וארוכות – כמו כנפי עטלף – עומד לצידו. וכאילו שזה לא היה מפתיע מספיק, **החמור** אז מכחכח בגרונו, פונה אל **חיימליך** בשמו, ומסביר שהינו מלאך שליח האל, שרואה ב**חיים** נשמת משורר אמיתית. הוא הגיע לכאן כדי לעזור ל**חיימליך** לברוח מן העבודה המפרכת.

שמח ומאושר, **חיים** קופץ על גב **החמור** מבלי לחשוב אפילו רגע, ויחד הם עפים דרומה לאורך קו החוף. כשהם חולפים בינות לעננים, **החמור** מספר שהיו ימים בהם עבד במתחם הרכבת בעבר במתחם הרכבת אולם הוא איבד את חייו בתאונה תעשייתית, לה גרם בעצמו, תאונה שקפחה גם את חייהם של שני פועלים אחרים. למרות שאלוהים סלח לו על כך, הוא נידון לעוף רק לאורך פסי רכבת פלשתין. כל סטייה מהן תביא לתוצאות איומות. חיים מרותק כל כך מן הטיסה ומן הנוף, שהוא אינו מקשיב כלל לסיפורו העצוב של **החמור**. לאחר שעברו את טול-כרם הם עפים לפנים הארץ ומטה לאשדוד, ואז חוזרה צפונה ומערבה לכיוון נמל יפו המנצנץ. כש**חיים** מבחין בקו המתאר המטושטש של תל אביב, הוא תופס באוזני **החמור** ומנווט אותו לכיוון "העיר הלבנה".

למרות מחאותיו של **החמור**, הם מגיחים מעל גגות רחוב אלנבי, בדיוק בזמן בו מתרחשת תהלוכת ההלוויה של חיים נחמן ביאליק. המון האבלים מסתכל מעלה אל **חיימליך** על חמורו והם מריעים בחדווה לנס שחזו בו, ומהללים את **חיימליך** כיורשו הבלתי מעורער של ביאליק. כשהזוג המוזר חג מעל הקהילה, **חיים** מחווה בידו במלכותיות לעבר הקהל ועומד לפצוח בדקלום שיר שלא מכבר חיבר לכבוד המאורע. אולם בדיוק באותו רגע מתחיל **החמור** לעשות את צרכיו על הקהל ולנעור בהם עלבונות. אל מול תקרית חילול הקודש הזו ההמון עתה זועם, והוא פונה נגדם ומיידה לעברם מבול של אבנים. השותפים המעופפים נופלים ללא רחם מן השמים, מאחורי הגגות.

על הבמה, גגות הבתים נחצים ונפתחים ומגלים את **חיימליך**, שוב יושב בעמדת המכונה, ראשו בין ידיו, מכווץ ורוטן. הוא מעיר עצמו בזעקה, ומזנק חזרה לעבודה מחשש שייתפס מנמנם. רק אז הוא מגלה שהלילה ירד, המתחם ריק והוא לגמרי לבדו. ללא בית שיוכל לחזור אליו, הוא מוצא קרון רכבת ישן שנמצא בטיפול ונרדם על אחד מספסליו.

תמונה 5

חיים מקיץ מוקדם בבוקר למתחם ריק. הוא אינו בטוח מה לעשות ומחליט לחזור להפעיל את המכונה, בתקווה שירכוש כך את אמונו של מנהל העבודה. בינתיים, מחוץ לשערי המתחם, מתאספים הפועלים בהמוניהם ודורשים לדון עם מנהלי חברת הרכבות בתנאי עבודתם. הם מבחינים ב**חיימליך** בעמדתו ומזדעקים – מפר שביתה! הם פורצים את השערים ומקיפים את **חיימליך**, שאיננו מודע כלל לנוכחותם, בשל המכונה הרועשת והמקרטעת. אחד הפועלים מנתק את כבל החשמל של המכונה. **חיים** מביט למעלה, מבולבל, אינו מבין מדוע הכל נעצר, ובדיוק כשהוא מפנה את ראשו למעלה, פועל אחר מתוך ההמון חובט בראשו במפתח ברגים תלת-ראשי. **חיים** מתמוטט על הרצפה.

הפועלים מסתלקים מן המקום ודוהרים לכתר את משרדי חברת הרכבות. אז מופיע שוב **החמור**. הפעם הוא נראה מלוכלך ופרוע יותר. במידה מסוימת של חוצפה, הוא חובט בטלפו בכתפו של **חיימליך** עד שזה מתעורר. ברגע שהוא רואה את **החמור**, **חיימליך** מתאושש וללא שהות מטפס על גבו ומצווה עליו לעוף למקום בעל יופי טבעי בלתי רגיל. כשהם עוברים שוב בינות לעננים, בטיסה מזרחה לאורך המסילות הנמשכות לכיוון עפולה, סמח', דרעא ועמאן, **החמור** מנסה להסביר ל**חיים** כיצד יחסים חברתיים קשורים באופן הדוק לכוחות היצרניים של הקפיטל, ושעל הפועלים להילחם לשחרר עצמם מהנרטיב הבדלני של אידיאולוגיות דתיות ולאומיות, כדי לבנות חברה וכו' וכו' וכו'. **חיימליך** לא מקשיב למילה, ולבסוף מנווט את **החמור** לכיוון מה שנראה כמו פצע ירוק עמוק שנבקע לאורך עמק מדברי.

הם נוחתים לאורך גדותיו התלולות של ואדי חסה, בינות לשיחי הרדוף יפהפיים, קני סוף, עצי דקל ושיחי צבר. **החמור** מלמד את **חיימליך** כיצד לחתוך, לנקות ולאכול את הסברס ו**חיימליך** מבוסם ונלהב מן החוויה. הוא מתחיל לחתוך את הפירות בהתלהבות הולכת וגוברת, כמו אחוז דיבוק, זולל ומאביס עצמו עד שלבסוף הוא מתמוטט על אדמת המדבר. אולם האושר אינו נמשך זמן רב. **חיים** שומע רשרוש מוזר בינות לצמחייה מאחוריו. לאימתו, הוא חוזה בראשים אנושיים כהים נובטים מפצעי צמחי הצבר, היכן שהיו מחוברים הפירות. הנהר מאדים מדם, גולגלות נופלות מצמרות עצי הדקל ונערמות סביב רגליו. **החמור** נוער בפלצות ועף משם, ו**חיימליך** צורח וצורח.

חושך.

סוף חלק ראשון

* * *

חלק שני

תמונה 1

חיימלין מתעורר, לראשו תחבושת גדולה לבנה. הוא נמצא בתוך דירה מרוהטת בצמצום, עם מזרן רצפה, שטיח, מראה, כמה פריטים ביתיים וסל ארוג גדול. זהו ביתו של **בולוס פרח**, אבל **חיימלין** עדיין לא יודע זאת, כפי שגם אינו מודע למצבו או למראהו. הוא מרחרח סביבו, מרים כמה חפצים ובוחן אותם, ממשש לבחון את איכות אריג השטיח, ולבסוף מסיר את מכסה הסל הארוג ומציץ פנימה. הוא מגלה גלימה ארוכה שלובנה בוהק ולא מסוגל לעצור בעצמו. הוא לובש אותה, בוחן עצמו במראה, מרוצה ממראה עיניו ומתחיל להחוות בידיו בתנועות פנטומימה את התנהגותו של אפנדי אציל. הוא קד ומפזז כה וכה עד שלבסוף הוא מביט שוב במראה ומבחין בתחבושות שעל ראשו. הוא נמס באחת לשלולית של מבוכה. בדיוק באותו הרגע נכנסת לחדר **ג'מילה**, אחותו של **בולוס**, עם תה ומצעים נקיים. **ג'מילה** מתנהגת כאילו לא קרה שום דבר מיוחד, משאירה את התה והמצעים ליד המיטה ויוצאת מן החדר. לאחר מכן אנו שומעים אותה מתפרצת בצחוק במסדרון.

חיים מחזיר את הגלימה אל הסל במהירות, ומתחיל לאזור אומץ לברוח מן המקום הזה, יהיה אשר יהיה המקום הזה, אולם באותו הרגע נכנס **בולוס**, מחייך ומנענע בראשו. הוא מסביר ל**חיים** בערבית שאיבד את הכרתו לאחר שההמון, שחשב שהוא שובר שביתה, היכה בו והימם אותו. **בולוס** לא ידע מה לעשות עם **חיים** או לאן לקחת אותו, ולבסוף נאלץ להביא אותו לביתו. שכנו הוא רופא, ואולי יוכל לעזור. **חיים** מהנהן בראשו אבל כמובן שאינו מבין אף מילה. **בולוס** מסמן לו לבוא עמו ועם **ג'מילה** לקפה צנטרל, שם נפגשים נציגי איגודי העובדים השונים כדי לדון באפשרויות הפעולה הבאות. **חיים** מסכים בהכנעה. התפאורה משתנה לפנים בית הקפה, בו פועלים רבים יושבים בחבורות סביב השולחנות.

תמונה 2

[קפה צנטרל] תחילה, **חיימלין** משוטט סביב בתמימות, טועם מן העוגות והתה שהוצעו חינם, אבל מהר מאוד הוא מבין שנושא הדיון הוא האם לחזור לעבודה או לא, ובשל התיעוב שהוא רוחש לעבודה, הוא מתחיל להאזין במכוון לפרטי השיחה. המפגש הופך לפינג־פונג צעקני בין איגודי עובדים, מפלגות פוליטיות, ואינדיבידואלים שלא יכולים להימנע מלהשמיע את דעתם. לעתים נלחמות המפלגות הפוליטיות ביניהן, לעתים אלה האיגודים שמתקבצים לצמדים, לעתים

כולם מסכימים זה עם זה, לעתים אף אחד לא מסכים עם רעהו, ולעתים כולם מסכימים שלא להסכים. כל חברי השומר הצעיר, פועלי ציון שמאל, המפלגה הקומוניסטית של פלשתינה, האיגוד הבינלאומי (נתמך ההסתדרות) של פועלי הרכבת, הדואר והטלגרף, האיגוד הערבי של פועלי הרכבת ואגודת הפועלים הערבית הפלסטינית (אפע"פ) מתקרבים לאט אבל בטוח לעבר הסכמה לפתוח בשביתה! שביתה! שביתה! הם פוצחים בשירת המנון מעורר שנכתב על ידי אחד מפועלי הרכבת ויש תחושה ממשית של אחווה. הם מתמרמרים כנגד האכזריות ותאוות הבצע של המנהלים בחברת הרכבת ושל נוגשיהם הבריטים, ותוך כדי כך מתפתח דיון נוסף באשר לשאלה האם עליהם להמשיך להיות מפוצלים לאיגודים שונים או להתאחד לאיגוד אחד.

אולם בדיוק כאשר נדמה שאיגודי העובדים השונים עומדים לחבור ולהתאחד, קמה מהומה – חיילים בריטים נכנסים לבית הקפה ומתחילים לסלק את עובדי הרכבת באלות ובכתות רובים. הפועלים משיבים מלחמה, ותגרת בר של ממש מתפתחת. **חיים** מנסה בכל מחיר לחמוק ממכה נוספת בראש אבל... חוטף מכה בראש ומתמוטט.

תמונה 3

עם נסיגת התגרה לכיוון אחורי הבמה, **החמור** חוזר. הפעם, ראשו חסר. הוא שוב דוחק ב**חיימלין** להתעורר, ו**חיים**, שוב מרומם רוח, קופץ צ'יק צ'ק על גבו של **החמור** חסר הראש ומצווה עליו לעוף לירושלים. הם עפים לאורך המסילות, תחילה מעל בנימינה, חדרה וטול־כרם אבל אז, בגלל מצבו ערוף הראש של **החמור**, הם מבצעים סטייה שגויה לכיוון שכם. הם מתקרבים למה שנדמה להם כירושלים, ורואים במרחק תימורת עשן שנובעת מדבר מה המונח על פסי הרכבת: שלד שרוף של רכבת משא ישנה. הם נוחתים לידו. **חיים** מגלה שהרכבת מאוישת על ידי חבורת זומבים לבושים בהידור, צוחקים ומתווכחים בקולי קולות. הם נסובים סביב שולחן סעודה יוקד ורוחש בלהבות, עורם מתקלף, איבריהם וקרביהם נשפכים מחוץ לבטניהם. הם אוחזים בידיהם סכינים ומזלגות ארוכים, עמם הם חופרים בתוך צווארו החשוף של ראש **החמור**, המונח על מצע של סלט רקוב במרכז השולחן. הראש סב באומללות לכיוון **חיים**, ובנשימה כבדה מציג את הסועדים בשמם.

אלה הם, משמאל לימין: סמי טהא, יגאל גלוקשטיין, שמחה צברי, מרדכי שטיין, ריי אלכסנדר, פול רובסון, איד סלים חימור, נטליה סדובה, קרל סקוגלונד, סודהא רוי, אייבל מאירופול, ג'ברא ניקולא, ולבסוף, יושב מעט באי נחת על כסאו – ניקולאי גוגול, או גוגל, תלוי את מי שואלים.

השיחה העולצת והקולנית נקטעת על ידי נקישה על כוס מלוכלכת – פול רובסון מרים כוסית ומוביל את הקבוצה בעיבוד נמרץ לשיר איגוד הפועלים הידוע "ג'ו היל". החבורה אז דנה באיכויותיו של הסרט "הארלן קאונטי", וביעילותן של שביתות פועלי הרכבת בצרפת המתרחשות ממש עכשיו.

שמחה צברי, תולעים מתפתלות משתלשלות מפיה, אוחזת בניקולאי גוגול המסכן באפו ודוחפת את פניו לתוך הסלט הרקוב כשהיא מאשימה אותו במסחר פרוע במקורות שקריים. זו כבר סטייה נרטיבית אחת יותר מדי בשביל **החמור** חסר הראש, שמשליך את **חיים** מעל גבו, עולה על השולחן ומנסה להתחפר חזרה לתוך ראשו.

חושך.

ת מ ו נ ה 4

[1 במאי, 1934 או 1935]

חיים שוב מתעורר בדירתו של **בולוס פרח**, ראשו חבוש בתחבושת טריה. **בולוס** עומד ומביט החוצה מן החלון, מזוודה מונחת לצידו. קולות מצעד האחד במאי נשמעים חלשים עדיין, אבל הם מתעצמים בהדרגה כשהמצעד מתקדם לכיוון התקהלות של חיילים בריטיים. **בולוס** שם לב כי **חיים** התעורר. הוא מתבונן בו בכובד ראש, ואז שולח יד לכיס חזהו ושולף ממנו עפרון שרטוט. הוא עוזב למוסקבה להכשרה, הוא מסביר ל**חיים**, וייתכן שלא יחזור מספר שנים. הוא מניח את העיפרון בידו של **חיים**. הוא שואל אותו:

Kian uzon havas poezio,
se ĝin povas aŭdi nur unu persono?
أيّ جدوى للشعر،
إذا كان يسمعه شخص واحد فقط؟
Of what use is poetry,
if it can only be heard by one person?

בולוס פותח את הדלת ויוצא להצטרף למצעד האחד במאי. המנון ה"אינטרנציונל" מושר בפי כל, ובאופן מפתיע, בכל השפות שהקהל יכול להבין. השירה הולכת ומתגברת לכדי שאון מחריש אוזניים ככל שהמון הפועלים מתקדם לעבר משטרת המנדט. פצצת בנזין עפה באוויר, חוצה את הבמה. **חיימלין**, עיפרון בידו, עומד קפוא במקומו.

ס ו ף

سيضيئ نيزك
ساطع درب العامل

* * *

المسرح الجماهيريّ "هاكيتور"

* * *

أسطرة العالم هي مهمّة لم تنته بعد
برونو شولتز

الأشخاص
[حسب ترتيب ظهورهم]

حاييم ب. حاييمليش . . . . شاعر، عامل متمنّع
موظف . . . . يعمل في الهستدروت
موشلي . . . . رئيس عمّال ورشة السكّة الحديديّة
بولص فرح . . . عامل في سكة الحديد، سكرتير نقابة السكّة الحديدية
شلومو . . . . المسؤول عن وضع الصفائح الفولاذيّة
الحمار . . . . ملاك
جميلة فرح . . . . أخت بولص

ميكانيكيين، مهندسين، طبّاخين، سائقي المقطورات، مؤشّرين،
واضعي الصفائح، رؤساء العمّال، منظّمو النقابة،
الفرق العسكريّة البريطانيّة، رجال شرطة، ضيوف العشاء الأخير

[تبدأ المسرحيّة في حيفا في ربيع ١٩٣٤ أو ١٩٣٥، الكتّاب ليسوا متأكدين بعد]

فاتحة

نلتقي **بحاييم ب. حاييمليش** لأول مرة في مكتب توزيع العمل التابع للهستدروت (نقابة العمال)، حيث يعرّف عن نفسه لينضم (على مضض) لسوق العمل الصهيونيّ، وهي أمنيّة أبيه الراحل حينما كان على فراش الموت.

عند سماعه لأي وظيفة يقترحها عليه ال**موظّف**- فلاح، كهربائي، عامل بناء، آذن، مصلّح نسيج، مشرّح لحمة، بواب، حارس في المستشفى، جابي فواتير، سبّاك، إسكافي، دهّان لافتات- يحكّ **حاييم** ذقنه ويبتسم ابتسامة عريضة كما لو أنه يريد القول إن الوظيفة قد تكون مثاليّة، ولكنّه يتنهّد، وبصوت حزين، ليشرح لماذا هو غير ملائم لهذه المهمّة. بعد أن يرفض **حاييم** عددًا لا يحصى من الوظائف، يقرر ال**موظّف** المنهك إقصائه، ويرسله إلى إحدى الوظائف المرهقة والأقل أجرًا المتاحة لديه: نخس المعادن في آلة صناعيّة ضخمة في ساحات السكة الحديديّة في حيفا.

يستغلّ ال**موظّف** غرور **حاييمليش** ويخدعه للاعتقاد أن العمل في السكّة الحديديّة سيكون الموقع الأمثل لكتابة شعر جديد يعبّر عن الشّوق لدولة يهوديّة جديدة مليئة بالمصاعب والمحن الحقيقيّة. يشرح ال**موظّف لحاييمليش** أنه سيحتك باليهود والعرب والأجانب من كل حدب عند تواجده في السّكة الحديديّة، وسيطّلع على الهموم الحقيقيّة، والتي هي «أصوات» و«لغات» فلسطين. يفرح **حاييم** لهذا الاقتراح، وبالرّغم من أنه لم يعمل يومًا واحدًا في حياته، تنعشه فكرة أن يكون بين الناس البسطاء، ليكدح معهم ويشاطرهم الخبز والملح.

* * *

الجزء الأول

المشهد الأوّل

في اليوم التالي يأتي **حاييم** للعمل في شركة فلسطين للسكة الحديديّة (متأخرًا، حيث طردته صاحبة البيت البخيلة من نزله للشارع بعد أن ضبطته يسرق البيض)، ويعرّف عن نفسه **موشلي**؛ رئيس العمّال. ينظر إليه **موشلي** من الأعلى إلى الأسفل بشكل غير راضٍ ومن ثمّ يصرخ باتّجاه **بولص فرح**؛ وهو ميكانيكيّ عربي شاب متمرّس في السكة الحديديّة، ويطلب منه أن يلقّنه العمل.

بولص هو أوّل عربيّ يقابله **حاييم**، ويفتتن **حاييم** بشكله وسلوكه. يجول **بولص** وإياه في الورش أولاً، وهي عبارة عن متاهات من الطاقة المتوهّجة وأنهار من المعادن المنصهرة وهياكل المقطورات والعمال الملطّخين بطبقات من الشحم. من بعد ذلك، يقود **بولص حاييمليش** نحو آلة نخاسة معدنيّة صدئة وعملاقة؛ آلة عنيفة وغريبة ذات زر أحمر وحيد ومقبض بحجم عظمة الفخذ في طرفها، وكوم من النشارة المعدنيّة الملتوية منثورة من حولها.

من خلال إيماءات وبعض الكلمات العربيّة والعبريّة المكسّرة التي يقلّدها **حاييم** بلهفة، يشرح **بولص** عن وظيفة الآلة التي تضرب «كعكات» حديديّة بحجم المعصم وتحوّلها إلى ألواح فولاذيّة بمساعدة قاطع دائريّ حادّ كالشّفرة وضغط بوزن أطنان، وتتخلّص منها في دلو بجانب الآلة. يشاهد **بولص** بينما ينهي **حاييم** ضربة واحدة بنجاح، ويستأذن من بعدها.

نشاهد **حاييم** يستمتّع بالقوّة الوحشيّة للآلة واتقانه لإمكانيّاتها، الأمر الذي قد يبدو سهلاً، حيث أنّه سرعان ما ينجح في جعل الآلة تطنّ بإيقاع ثابت، وتضرب المعدن لتبصق الكعكات الواحدة تلو الأخرى بصوتٍ حازوقيّ مُرض. يمر الوقت وسرعان ما يتلاشى حماسه، وبعد ذلك بقليل يشتم **موظّف** الهستدروت، ويفهم سريعًا أنّه لا يمكن لأُذُن شاعر أن تسمع أيّ شيء فوق صوت مِضرب الآلة المتواصل، ويجد ملاذه فقط عند الصفير المبارك الذي يدل على استراحة الغداء. يتبع **حاييم** الحشد بشعور من الفرج ويسير نحو المقصف.

المشهد الثاني

عند دخول المقصف يلتقي **حاييم** بجماعات من العمال يجلسون معًا في مجموعات منفصلة بشكل مرتّب: اليهود مع اليهود، العرب مع العرب، اليونانيون مع اليونانيين، الأتراك مع الأتراك، والإيطاليون مع الإيطاليين. يصفر **شلومو** باتّجاهه يناديه إلى مجموعة اليهود، و**شلومو** هو المسؤول عن وضع الصفائح الفولاذيّة على السكّة الحديديّة (يناديه العرب باسم «بلاطة»). يدخل **بولص** المقصف ويمر من أمام **حاييم** ويتعرّف عليه، ولكنّه يتابع سيره ليجلس مع المهندسين العرب الذين يتناقشون حول تداعيات موت موسى كاظم الحسيني في الشهر الفائت.

لا يمر الكثير من الوقت حتى يثير **حاييم** غضب زملائه العمّال اليهود، والذين أغلبهن حديثون في هذه الحرفة ويتوقون للهروب منها والحصول على عمل ذو أجر أفضل ومحترم أكثر. تتذبذب محادثاتهم ما بين ظروف عملهم المزرية وأجرهم الضئيل، إلى مشاكلهم مع القمل، وهمّهم حول أي نقابة ينضمّون إليها، إن انضمّوا أصلاً، إلى نقاشات حول من أين الخضار أفضل، من تالبيوت أم وادي النسناس.

يرى **حاييم** أن استراحة الغداء هي فرصته الوحيدة لتدريب أذنه الشاعريّة، ويفتن بدعابة رفاقه في العمل، ويجبرهم بإصرار أن يكرروا بشكل دقيق كل شيء يقولونه حتى يتسنى له تدوين كلامهم في دفتره. يحاول رفاقه دون جدوى الابتعاد عنه منزعجين من طلباته، ولكن لا ينقذهم سوى الصفير المبارك الذي يعلن عن وقت العودة إلى العمل.

المشهد الثالث

يستأنف **حاييم** عمله بجانب مضرب الكعك ليعود الإيقاع الأصم. سرعان ما يؤدي عدم اهتمام **حاييم** وميوله للتسكّع إلى إهماله عمله، ممّا يغضب **موشلي** رئيس العمّال، والذي عندما لم يسمع المضرب يعمل بسرعة كافية، يأتي ويركل مؤخّرة **حاييم** ركلة قويّة، ويقول له إنه هناك مئات الأشخاص سيكونون سعداء لتلقي الركلة مكانه. يعتذر **حاييم** متلعثمًا ويستدعي الآلة للعمل بسرعة مضاعفة، ولكن سرعان ما يغلبه الملل ويغفو، بينما تضرب الآلة كعكاته.

بينما يأخذ **حاييم** قيلولة خلال وقت العمل، ومن دون علمه، يُسمع صراخ صاخب ونقاش محتدّ في جميع أنحاء ورشات السكة الحديديّة، حيث تنتشر أخبار أن الزملاء العمّال في شركة نفط العراق قد تركوا عملهم للتظاهر ضد الأجور المنخفضة وساعات العمل الطويلة وظروف العمل السيئة. يزداد الصراخ والمشادّات الكلاميّة بقوّة، حتى أن يخطب **بولص فرح** خطابًا حماسيًا ينادي بالتضامن، ليترك كل العمال أدواتهم ويسيروا معًا في الشوارع ينادون ويهتفون موافقين على هذه الخطوة.

المشهد الرابع

مع تلاشي النداءات المطالبة بالإضراب من بعيد، يبقى **حاييمليش** نائمًا بسعادة، حتى يضرب رأسه بالآلة ويقف مرتجًا. مذهولاً، يرى إلى جانبه حمارًا مسرحًا ذو أجنحة طويلة حقيرة- مثل أجنحة الخفّاش. وكأن الأمر ليس صاعقًا بما فيه الكفاية، يتنحنح **الحمار** وينادي **حاييم** باسمه، ويقول إنه ملاك أرسله الله، لأنه يعتبر روحه روح شاعر حقيقيّ، وقد جاء ليساعده في الهروب من كدّ العمل.

يفرح **حاييمليش**، وبدون تردد للحظة يقفز فوق ظهر **الحمار** ويطيران معًا جنوبًا على طول الساحل. عندما يعبران الغيوم، يقول **الحمار** إنه عمل ذات يوم بنفسه في السكة الحديديّة، ولكنه فقد حياته بحادث عمل كان هو سببه، وتسبب بمقتل عاملين آخرين. بالرغم من أن الله سامحه، يُسمح له أن يطير على طول سكّة حديد فلسطين فقط، وإلّا سيتكبّد عواقبًا رهيبة، ولكن **حاييم** مسحورًا بالطيران والمنظر من أن يهتم بقصّة **الحمار** الحزينة. بعد أن يمرّا فوق طولكرم، يطيران إلى داخل البلاد وجنوبًا باتّجاه اللد، ومن ثم يعودان شمالاً وغربًا باتّجاه يافا؛ مدينة الميناء المتلألئ. عندما يرى **حاييم** خطوط تل أبيب الضبابيّة، يمسك بأذنيّ **الحمار** ويوجّهه نحو المدينة البيضاء.

بالرغم من احتجاج **الحمار**، يظهران فوق الأسطح في شارع ألنبي، في نفس لحظة موكب جنازة حاييم نحمان بياليك. ينظر جمهور المشيعين إلى أعلى نحو **حاييمليش** وهو يجلس فوق ظهر **الحمار**، ويدركون أنهم يشاهدون معجزة فيفرحون لحضوره ويهتفون أنه وريث بياليك. بينما يحوم الزوج الغريب فوق التجمّع، يومئ **حاييمليش** إلى الجمهور بحركة يد ملوكيّة، وهو على وشك أن يقرأ قصيدة ألّفها مؤخّرًا على شرف هذا الحدث، ولكن **الحمار** يتبرّز على الحشد وينهق إهانات باتجاهه. يغضب الجمهور من هذا العمل الدنس، ويتحوّل ضدّهما ويرمي وابل من الحجارة عليهما، ليقع الرفيقين من السماء إلى ما وراء الأسطح.

على خشبة المسرح، يتم إزاحة الأسطح لتكشف عن **حاييمليش** مرّة أخرى وهو يجلس نائمًا بجانب آلته، واضعًا رأسه بين يديه، وهو يتمتم ويتململ. يستيقظ صائحًا وخائفًا من أنه قد تم القبض عليه غافيًا، ويثب إلى عمله، حتى يدرك أن الليل قد جاء وأن المصنع خالٍ وأنه لوحده تمامًا. بما أنه ليس لديه منزلاً يعود إليه، يجد حجرة مقطورة قديمة يتم تجديدها في المصنع ويغفو على أحد المقاعد.

المشهد الخامس

في وقت مبكر من صباح اليوم التالي، يستفيق **حاييمليش** ليجد الورشة خالية، وكونه غير متأكد ممّا يجب فعله، يختار بأن يتابع العمل على آلته، آملاً بأن يحظى بثقة رئيس العمّال من جديد. في نفس الوقت، يتجمّع حشد من العمّال خارج بوابات الورشة مطالبين بمناقشة ظروف عملهم مع رؤساء السكة الحديدية. يرى العمّال **حاييمليش** في موقعه ويظنون أنه ناقض للإضراب وأنّ السكة الحديدية تشغّله، فيخترقون البوابات ويحيطون **حاييمليش**، والذي ما زال لا يشعر بحضورهم بسبب صوت الآلة العالي. يفصل أحد العمّال سلك الآلة الكهربائيّ. يحتار **حاييم** لماذا توقفت الآلة، وينظر أخيرًا إلى أعلى في نفس اللحظة التي يضربه بها أحد الرعاع على رأسه بمفتاح براغي ثلاثيّ الرؤوس، ويقع ملتويًا على الأرض.

بينما يهرب العمّال لمحاصرة مكاتب السكة الحديديّة، يظهر **الحمار** من جديد، ولكنّه يبدو هذه المرة أشعثًا وقذرًا أكثر. بشكل وقح إلى حد ما، يضرب **الحمار** بحافره **حاييمليش** على كتفه حتى يستيقظ. عند رؤية **الحمار**، ينتعش **حاييمليش** مباشرة، وبدون إضاعة وقت، يعتلي ظهر **الحمار** ويأمره أن يطير إلى مكان طبيعيّ خارق الجمال. عندما يمرّان مرّة أخرى من بين الغيوم وهما يطيران شرقًا على طول السكة الحديديّة باتّجاه العفولة وسمخ ودرعا وعمّان، يحاول **الحمار** أن يشرح ل**حاييم** كيف أن العلاقات الاجتماعيّة مرتبطة إلى حد كبير بالقوى الانتاجيّة الرأسماليّة، وما على العمّال أن يناضلوا من أجله لتخليص أنفسهم منً الخطاب الانعزالي للأيديولوجيات القوميّة والدينيّة، من أجل بناء مجتمع بروليتاريا ليس إلخ إلخ إلخ... لا يسمع **حاييمليش** أي من هذا الكلام، وأخيرًا يوجّه **الحمار** نحو ما يبدو كجرح أخضر يقطع وادي الصحراء.

يهبطان على ضفاف وادي الحسا المنحدرة، وسط شجيرات الدفلى ال**جميلة** وأيك القصب وشجر النخيل والصبر. يعلّم **الحمار حاييمليش** كيف يقطف وينظّف ويأكل الصبر، بينما يشعر **حاييمليش** ثملاً من هذه التجربة. يبدأ بتقطيع الفواكه بطاقة متزايدة ويلتهمها كالمعتوه، حتى ينهار أخيرًا ككومة نهمة على الأرض الصحراوية. ولكن تنقطع بهجته فجأة عند سماع خشخشة غريبة من ورائه بين النباتات. لشدّة رعبه، يشاهد **حاييمليش** رؤوسًا بشريّة سوداء تنبت من جروح الصبر حيث كانت الثمار معلّقة ذات مرّة. يتدفّق النهر أحمرًا مليئًا بالدم، وتسقط الجماجم من شجر النخيل بصوت صاخب عند قدميه. ينهق **الحمار** بوحشيّة ويطير بعيدًا، ويبقى **حاييمليش** يصرخ طويلاً.

تعتيم. *نهاية الجزء الأوّل.*

✼ ✼ ✼

الجزء الثاني

المشهد الأوّل

يستيقظ **حاييمليش** ليجد عصبة بيضاء كبيرة على رأسه داخل شقّة مؤثّثة بشكل زهيد حيث هناك فرشة على الأرض وسجادة ومرآة وبعض الحاجيات المنزليّة وسلّة قش كبيرة. هو في بيت **بولص فرح**، ولكنه ليس على دراية بمحيطه أو بالورطة التي هو عالق بها (أو منظره)، يتفقّد **حاييم** البيت ويرفع بعض الأشياء ويتفحّصها، ويقيّم جودة السجّادة وما إلى ذلك، وأخيرًا يرفع الغطاء عن السلّة ويحدّق بداخلها. يكتشف عباءة طويلة وشديدة البياض، ولا يستطيع تمالك نفسه فيلبسها. ينظر إلى نفسه في المرآة ويعجبه منظره ويبدأ بالإيماء كأنه 'أفندي' نبيل، ينحني ويتبختر حتى يلاحظ في المرآة العصبة التي على رأسه، ثم ينكمش خجلاً عندما يلاحظ أيضًا **جميلة**، أخت **بولص**، والتي دخلت الغرفة وفي يدها شاي وشراشف نظيفة. تتصرف **جميلة** وكأنه لم يحدث أي شيء شاذ وتترك الشاي والشراشف النظيفة بجانب السرير، ومن ثم تخرج من الغرفة، ونسمع من بعدها انفجار من الضحك يأتي من الرواق.

يعيد **حاييم** العباءة بسرعة إلى السّلة ويستجمع قواه للهروب من هذا المكان غير المعروف، ولكن **بولص فرح** يدخل الغرفة مبتسمًا ويهز رأسه. يشرح ل**حاييم** بالعربيّة أنه ضُرب من قبل العمال الرعاع وغاب عن الوعي الذين ظنوا أنه يخالف الاضراب. لم يعرف **بولص** ماذا يفعل أو إلى أين يأخذه، ولذلك أحضره على مضض إلى بيته، حيث أن جاره طبيب. يومئ إليه **حاييم** ولكن واضح أنه لا يفهم أي كلمة ممّا قال **بولص**. عندها يومئ إليه **بولص** أن يتبعه هو و**جميلة** إلى كافيه سنترال، حيث تجتمع النقابات لمناقشة الخطوات الممكنة القادمة. يوافق **حاييم** دون اعتراض، فيتغير الديكور ويتحوّل إلى مقهى، حيث يجلس جمهور غفير من العمّال بجانب الطاولات.

المشهد الثاني

[كافيه سنترال] يحوم **حاييم** في البداية في المقهى بسذاجة، يتذوق الكعك المجاني والشاي، ولكنه يفهم بسرعة أن النقاش يدور حول العودة إلى العمل أم لا، وسرعان ما يجعله نفوره من العمل يستمع باهتمام. يصبح الاجتماع كمباراة تينيس صاخبة ما بين النقابات والأحزاب السياسية وأفراد لا يتمالكون أنفسهم ويشعرون بضرورة التعبير عن آرائهم. أحيانًا ترجح الكفة لصالح الأحزاب السياسيّة، وأحيانًا لصالح النقابات التي تتصرف كفريق أزواج، وأحيانًا يتفق الجميع مع

بعضهم، وأحيانًا يختلف الجميع، وأحيانًا يتفق الجميع على أن لا يتفقوا. يتّفق رويدًا رويدًا جميع أعضاء هاشومير هاتساعير وبوعالي تسيون سمول والحزب الشيوعي الفلسطيني والاتحاد العالمي للسكك الحديدية الذي تدعمه الهستدروت وعمال البريد والتلغراف واتحاد عمال السكة الحديدية العرب وجمعية العمال العرب في فلسطين على **الإضراب! الإضراب! الإضراب!** يغنّي الجميع نشيدًا مثيرًا ألّفه عمّال السكّة الحديديّة، وهناك شعورٌ حقيقيٌّ بالصداقة. وفي حين يشجب جميع أنواع العمّال جشع وقسوة مديري السكك الحديدية وأرباب العمل البريطانيين، يندلع نقاش جديد حول بقائهم منفصلين أو اتحادهم جميعًا في تنظيم واحد.

عندما يبدو اتحاد جميع النقابات وإلغاء التمييز العنصري أمرًا ممكنًا، يُسمع صخب دخول فرق من الجنود البريطانيين إلى المقهى جاؤوا لتفريق العمال بالهراوات وأعقاب البنادق. يقاوم العمال فيندلع شجار حانات، ويحاول **حاييم** بكل ثمن تجنّب تعرضه للضرب على الرأس مرة أخرى... ويُضرب على رأسه وينهار على الأرض.

المشهد الثالث

بينما يتراجع الشجار إلى مؤخرة خشبة المسرح، يعود **الحمار** ولكنه من دون رأس. يوكز **الحمار** **حاييم** مرة أخرى ليوقظه، فيبتهج **حاييم** ويقفز على ظهر **الحمار** فاقد الرأس ويأمره بأن يطير إلى القدس. يطيران على طول السكة الحديدية، بالبداية فوق بنيامينا والخضيرة وطولكرم، ومن بعدها، وبسبب فقدان **الحمار** لرأسه، يضلّان الطريق ويصلان إلى نابلس. قريبًا من ما اعتقدا أنها القدس، يران من بُعد عمودًا من الدخان ينبعث من شيء ما على السكة الحديدية: هيكل محروق لقطار شحن قديم. يهبطان قريبًا، ويكتشف **حاييم** أنه يوجد على متن القطار حشد من رجال الزومبي يرتدون ملابسًا أنيقة ويتجادلون بصوت عالٍ، بينما يجلسون بجانب مائدة طعام مشتعلة، جلودهم مسلوخة وأحشائهم وأعضائهم الداخليّة تتسكّب من بطونهم. يقطّع الزومبيون بواسطة سكاكين وشوك طويلة رقبة رأس **الحمار** المكشوفة، الموضوعة فوق فرش من السلطة المتعفنة في مركز المائدة. يتحرّك الرأس بيأس نحو **حاييم**، ويعرّف عن أسماء الجالسين بجانب المائدة بصوت كالصفير.

هم من اليسار إلى اليمين: سامي طه، يغئال غلوكشتين، سيمحا تساباري، مورديخاي شطاين، راي أليكساندر، بول روبسون، إيد سليم حيمور، ناتاليا سيدوفا، كارل سكوغلوند، آبيل ميريبول، جبرا نقولا، وأخيرًا، وهو يجلس غير مرتاح، نيكولاي غوغول، أو غوغل، هذا يتعلّق بمن تسأل عن ذلك.

يُرفع كأس متسخ ويُنقر عليه مقاطعًا صوت المزاح الخشن، ويقدم بول روبسون للمجموعة عرضًا فنيًا مفعمًا بالحيويّة لمثال النقابة الأعلى جو هيل. تناقش المجموعة من بعدها صفات الفيلم *Harlan County USA*، وإذا ما كانت الإضرابات الحاليّة في فرنسا مؤثّرة. تمسك سيمحا

تساباري والديدان تتلوى من فمها نيكولاي غوغول من أنفه وتدفع وجهه في السلطة المتعفّنة، متهمةً إيّاه بالتجارة ببضاعة مزيفة. أنه انتهاك لخطاب أكثر من المحتمل بالنسبة للحمار مقطوع الرأس، فينطح **حاييم** ويوقعه أرضًا ويعتلي المائدة ويحاول أن يصل جسمه برأسه من جديد.

تعتيم.

المشهد الرابع

[عيد العمّال (أوّل أيار)، 1934 أو 1935]

يستيقظ **حاييم** مجددًا، مع عصبة جديدة على رأسه وفي شقّة **بولص فرح** مرّة أخرى. يقف **بولص** وينظر من الشباك وإلى جانبه حقيبة. يمكن سماع أصوات مسيرة أوّل أيّار بشكل ضعيف أولاً ولكن سرعان ما يعلو الصوت، حيث تتجه المسيرة نحو مجموعة من الجنود البريطانيين. يلاحظ **بولص** أن **حاييم** مستيقظ، يرقبه بشكل رسميّ ومن ثم يمد يده نحو جيب قميصه على صدره ويخرج قلم رصاص يستخدمه المهندسون. يشرح أنه سيسافر إلى موسكو للتدرّب، وقد لا يعود لعدّة سنوات. يضع بعدها **بولص** قلم الرصاص في يد **حاييم** ويسأله:

Kian uzon havas poezio,
se ĝin povas aŭdi nur unu persono?
מה התועלת בשירה
אם רק אדם אחד יכול לשמוע אותה?
Of what use is poetry,
if it can only be heard by one person?

يفتح **بولص** الباب ويخرج لينضم إلى المسيرة، في الوقت الذي يُغنّى به نشيد الأمم بشكل رائع بكل اللغات التي يفهمها الجمهور، ويرتفع الصوت لدرجة تصمّ الآذان، في حين تتقدّم جماهير العمّال نحو الشرطة الانتدابيّة. تطير زجاجة حارقة من فوق خشبة المسرح. يقف **حاييمليش** مجمّدًا في مكانه وقلم الرصاص في يده.

نهاية

מה התועלת בשירה
אם רק אדם אחד יכול לשמוע אותה?
أيّ جدوى للشعر،
إذا كان يسمعه شخص واحد فقط؟
Kian uzon havas poezio,
se ĝin povas aŭdi nur unu persono?

BULUS opens the door and exits to join the march, as the chorus of the International is sung, remarkably, in all the languages that the audience can understand. It increases to an ear-splitting pitch as the mass of workers advances towards the Mandate Police. A petrol bomb flies across the stage. **CHAIMLICH**, pencil in hand, stands frozen in place.

END

S C E N E 2

[Café Centrale] At first, **CHAIMLICH** flits around naively, sampling the free cakes and tea, but soon he realises that the discussion is about whether or not to return to work, and his distaste for work has him listening intently. The meeting becomes a vociferous tennis match between unions, political parties, and individuals who cannot help but voice their opinions. At times the political parties do battle, and at other times it is the unions who pair up in a doubles match, and sometimes they all agree, or all disagree, or all agree to disagree. All the representatives of Hashomer Hatzair, Poalei Tzion Smol, the Palestine Communist Party, the Histadrut-supported International Union of Railway, Postal and Telegraph Workers, the Arab Union of Railway Workers, and the Palestine Arab Workers Society, slowly but surely come to the agreement to **STRIKE! STRIKE! STRIKE!** A rousing hymn composed by one of the railway workers is sung by all, and there is genuine feeling of camaraderie. As the entire collection of workers rail against the greed and cruelty of the railway bosses and their British taskmasters, a new and more pressing argument develops over whether the unions should remain segregated or join completely into one organisation.

Just as it seems as if a potential joining and desegregation of the unions might take place, there is an uproar as British troops enter the café and begin driving the rail workers out with batons and rifle butts. The workers fight back, and a proper barroom brawl ensues, and **CHAIM**, trying at all costs to avoid being hit on the head again…gets hit on the head and crumples to the floor.

S C E N E 3

With the brawl retreating towards the back of the stage, **THE DONKEY** returns, albeit missing its head. **THE DONKEY** once again nudges **CHAIMLICH** awake, and **CHAIM**, once again elated, jumps onto the headless ass's back and orders him to Jerusalem. They fly along the tracks, first above Binyamina, Hadera and Tulkarem, but then, due to **THE DONKEY**'s headlessness, make a misguided detour to Nablus. Nearing what they think is Jerusalem, they see in the distance a plume of smoke emanating from something on the tracks: The burned-out hull of an old freight train. Landing nearby, **CHAIM** discovers the train to be occupied by a host of elegantly

dressed zombies, arguing noisily, all the while perched around a smouldering dining table, their skins flayed, their entrails and organs spilling out of their stomachs. With long knives and forks they dig into the exposed neck of **THE DONKEY**'s head, which lies on a bed of rotting salad in the middle of the table. The head turns forlornly towards **CHAIM** and, with a wheeze, formally introduces the diners by name.

They are, from left to right: Sami Taha, Yigal Gluckstein, Simha Tzabari, Mordechai Stein, Ray Alexander, Paul Robeson, Id Salim Haymur, Natalia Sedova, Carl Skoglund, Sudha Roy, Abel Meerepol, Jabra Nicola, and lastly, and somewhat uncomfortably seated, is Nikolai Gogol, or Google, depending on whom you ask.

Interrupting the raucous banter, a dirty glass is clinked and raised, and Paul Robeson leads the group in a spirited rendition of the union standard *Joe Hill*. The party then discusses, among other things, the qualities of the movie *Harlan County USA*, and the effectiveness of the current railroad strikes in France. Simha Tzabari, worms wriggling out of her mouth, grabs poor Nikolai Google by the nose and presses his face into the rotten salad, accusing him of peddling false provenances. This is one narrative transgression too many for the headless **DONKEY**, who bucks **CHAIM** to the ground, mounts the table, and attempts to burrow itself back into its own head.

BLACKOUT.

S C E N E 4

[May Day, 1934 or 1935]

CHAIM again awakens, re-bandaged, in **BULUS FARAH**'s apartment. **BULUS** stands looking out the window, a suitcase by his side. Faintly, but slowly picking up steam, the sounds of the May Day march can be heard, moving towards a congregation of British soldiers. **BULUS** notices that **CHAIM** is awake, observes him solemnly, and then reaches into his breast pocket and draws out an engineer's pencil. He explains that he is leaving for Moscow to receive training, and may not be back for a few years. **BULUS** then places the pencil in **CHAIM**'s hand, and asks:

S C E N E 5

It is early in the morning when **CHAIMLICH** awakens to an empty railway yard, and, uncertain what to do, chooses to resume operating his machine, hoping to regain **MOSHLI**'s confidence. Meanwhile a crowd of workers has assembled outside the yard gates, demanding to discuss conditions with the railway bosses. They see **CHAIMLICH** at his post, and believing him to be a scab (strikebreaker) employed by the railway company, break through the gates and surround **CHAIM**, who remains unaware of their presence due to the loud clambering of the machine. One of the workers disengages the electric cord from the machine. Confused as to why things have stopped, **CHAIM** finally looks up just at the moment when one of the mob knocks him on the head with a three-headed wrench, and he crumples to the floor.

As the workers rush off to besiege the railway offices, **THE DONKEY** reappears, this time looking even more dishevelled and dirty. Somewhat insolently, he thumps **CHAIMLICH** on the shoulder with his hoof until he awakens. Upon seeing **THE DONKEY**, **CHAIMLICH** revives immediately and, wasting no time, mounts the ass and orders it to fly to a place of exceptional natural beauty. As they pass again among the clouds, flying east above the tracks towards Afula, Samakh, D'era, and Amman, **THE DONKEY** tries to explain to **CHAIM** how social relations are closely bound up with the productive forces of capital, and that workers must fight to extricate themselves from the isolationist narratives of national and religious ideologies, in order to construct a proletariat society that doesn't etc., etc., etc…**CHAIMLICH** hears none of this, and eventually steers **THE DONKEY** towards what looks like a deep green wound cutting through the desert valley.

They land along the steep banks of Wadi Hasa, amidst beautiful oleander bushes, groves of reeds, palm trees, and *sabras*. **THE DONKEY** teaches **CHAIMLICH** how to cut, clean, and eat the *sabra's* fruit, and **CHAIMLICH** is intoxicated by the experience. He begins slicing off the fruits with increasing energy, gorging himself as if possessed, till he at last collapses in a gluttonous heap on the desert floor. His joy is cut short, however, by a strange rustling among the flora behind him. To **CHAIMLICH'S** horror, he witnesses human heads sprouting out of the wounds of the *sabras* where the fruits had once been attached. The river flows red with blood, and skulls drop out of the palm trees and clatter around his feet. **THE DONKEY** brays monstrously and flies away as **CHAIMLICH** screams and screams.

BLACKOUT.

End of Part 1

* * *

PART 2

S C E N E 1

CHAIMLICH awakens, with a big white bandage on his head, in the interior of an apartment in Wadi Nisnas. It is furnished sparingly with a floor mattress, a rug, a mirror, some household items, and a large woven basket. He is in **BULUS FARAH**'s home, but naïve to his surroundings or to his predicament (or appearance), **CHAIM** snoops around, picks up a few objects, gauges the quality of the rug etc., then finally, he removes the lid from the basket and peers in. He uncovers a long, blindingly white robe and, unable to prevent himself, puts it on. Inspecting himself in the mirror, he is delighted by how he looks, and begins pantomiming the airs of a noble *effendi*, bowing and prancing about, until he notices the bandages on his head. He is then stricken with shame upon also noticing in the reflection **JAMILA**, **BULUS**'s sister, who has entered the room with tea and fresh linens. **JAMILA** acts as if nothing out of the ordinary has happened, leaves the tea and linens next to the bed, and exits the room, after which we hear an explosion of laughter from the corridor.

CHAIM quickly returns the robe to its basket, and begins to summon the courage to escape from wherever this place is, only for **BULUS** to enter the room, grinning and shaking his head. In Arabic, he explains to **CHAIM** that he has been knocked unconscious by the mob of workers, who took him for a scab. Not knowing what to do or where to take him, **BULUS** reluctantly brought him to his home, as his neighbour is a doctor. **CHAIM** nods but obviously does not understand a word. **BULUS** then gestures for **CHAIM** to follow him and **JAMILA** to Café Centrale, where the unions are meeting to discuss the next possible action. **CHAIM** sheepishly agrees, and the setting changes to the café, where a large crowd of workers is sitting at the tables.

CHAIM, but then moves on to sit with the Arab employees, who are discussing the consequences of Musa Kazem al-Hussayni's death the previous month.

It doesn't take **CHAIM** long to irritate his fellow Jewish workers, most of whom are relatively new to the trade and are desperate to escape to better-paid and more respectable employment. Their conversation jumps inconclusively from their miserable working conditions and measly pay, to problems with head-lice, to concerns about which, if any, unions to join, and arguments about which vegetables are better, those from Talpiot or Wadi Nisnas.

CHAIM, recognising that the lunch break is the only moment to exercise his poetic ear, and beguiled by his co-workers banter, insists on making them repeat, in exact words, everything they have just said so he can transcribe it in his notebook. Annoyed by his requests, the workers try to distance themselves from him, but without success, and are finally saved only by the blessed whistle that signals the return to work.

SCENE 3

CHAIM reluctantly resumes his place at the donut puncher and the deafening percussion returns. **CHAIM**'s disinterest and partiality towards loafing soon have him slacking on the job, to the exasperation of **MOSHLI** the supervisor, who, upon hearing the puncher not operating fast enough, comes over and gives **CHAIM** a vigorous kick in the pants, explaining that there are scores of people who would be happy to be kicked in his place. **CHAIM** mumbles an apology and summons the machine to work double-time, but tedium quickly sets in again, and he manages to nod off to sleep, all the while churning out his donuts.

While **CHAIM** slumbers on the job, and unbeknownst to him, loud voices and heated exchanges can be heard around the railway workshops, as news spreads that fellow labourers at the Iraq Petroleum Company have walked off the job to protest low wages, long hours, and poor working conditions. The shouts and skirmishes increase, until **BULUS FARAH** gives an impassioned speech calling for solidarity, and all of the workers drop their tools and march off, chanting and hollering in approval of the action.

SCENE 4

With the echoes of the strikers fading into the distance, **CHAIMLICH** remains blissfully asleep until he smacks his head down on the machine bed and jolts himself upright. To his bewilderment, he sees an unkempt donkey with long, webbed wings –like those of a bat– standing beside him. As if this weren't astounding enough, **THE DONKEY** clears his throat, addresses **CHAIMLICH** by name, and explains that he is an angel sent by God, who has recognised in **CHAIMLICH** a true poet's soul, in order to help him escape the drudgery of labour.

CHAIMLICH is delighted, and without a second thought jumps on **THE DONKEY**'s back, and together they fly south along the coastline. Passing among the clouds, **THE DONKEY** explains that he once worked in the railway yards, but lost his life in an industrial accident of his own making, which also cost the lives of two other workers. Although forgiven by God, **THE DONKEY** is allowed only to fly along the railway lines, or terrible consequences would befall him. **CHAIM** is too enthralled by the flying and the view to pay attention to **THE DONKEY**'s sad story. After passing above Tulkarem, they fly inland and down to Lydda, and then back north and west towards the shimmering port city of Jaffa. **CHAIM**, upon seeing the hazy outline of Tel Aviv, grabs the ass's ears and steers him towards the White City.

Despite the protestations of **THE DONKEY**, they emerge just above the rooftops along Allenby Street, at the very moment of Chaim Nachman Bialik's funeral procession. The masses of mourners look up at **CHAIMLICH** on his flying donkey and, recognising a miracle when they see one, rejoice in his presence and cheer him as Bialik's heir apparent. As the unlikely duo circle above the congregation, **CHAIMLICH** acknowledges the crowd with a kingly gesture of the hand, and is just about to recite a recently penned poem in honour of the occasion, when **THE DONKEY** begins defecating on the crowd and braying insults. Enraged by this sacrilegious act, the crowd turns against them and unleashes a barrage of stones, and the flying companions drop mercilessly from the sky behind the rooftops.

On stage, the rooftops part to reveal **CHAIMLICH**, asleep at his machine, head in hands, muttering and flinching. He screams himself awake and, afraid he has been caught napping, leaps back into work, only to realise that night has fallen, the yard is empty, and he is completely alone. With no home to go to, he finds an old train compartment and falls asleep on one of the benches.

PROLOGUE

We first encounter **CHAIM B. CHAIMLICH** in the offices of the Histadrut employment distribution centre, where he has presented himself in order to join (very half-heartedly) the Zionist labour force, his late father's dying wish. With every position suggested to him by the **CLERK** – farmer, electrician, brick mason, groundskeeper, fabric mender, meat trimmer, janitor, hospital caretaker, bill collector, plumber, cobbler, sign painter – **CHAIM** scratches his chin, smiles wide-eyed, as if to indicate that the position would be perfect, only to sigh and, in a sad tone, explain why he is unfit for the task. After an interminable number of rejections, the **CLERK**, at the end of his rope, decides to banish him to one of the more gruelling and poorly paid jobs available: punching metal on a huge industrial machine in the railway yards in Haifa.

Playing to **CHAIMLICH**'s vanity, he tricks him into believing that working in the yards will be the perfect setting from which to develop a new kind of poetry that would voice the longings of a new Jewish statehood, full of genuine hardships. In the railway yards, the **CLERK** explains, **CHAIMLICH** would be able to rub shoulders with Jews and Arabs and all manner of foreigners, and become infected with the genuine concerns, voices and languages of Palestine. **CHAIM** is delighted with the suggestion, and, despite having never worked an honest day in his life, is immediately buoyed by the thought of himself among the common people, toiling and breaking bread together.

* * *

PART 1

SCENE 1

The following day **CHAIM** reports at the Palestine Railways Company (he is late, having been kicked out of his domicile and onto the street by the curmudgeon of a landlady, who caught him stealing eggs), and presents himself to **MOSHLI**, the supervisor. **MOSHLI** looks him up and down disapprovingly and then yells for **BULUS FARAH**, a young mechanic and a veteran of the yards, to initiate him.

BULUS is the first Arab that **CHAIMLICH** has ever met, and he is captivated by his appearance and manner. **BULUS** first takes him around the workshops, a labyrinth of frenetic energy, molten rivers of metal, train carcasses, and workers smeared in layers of grease. He then leads **CHAIMLICH** to a massive, rusty metal puncher; a violent and cranky contraption with a single red button and a thigh-bone-sized lever attached to its side. Through gestures and smatterings of Arabic and Hebrew, which **CHAIM** eagerly parrots, **BULUS** explains the function of the machine, which, with the aid of a razor-sharp circular cutter and tons of pressure, punches wrist-size 'donuts' into a steel plate, discarding them into a pail next to the machine. **BULUS** watches **CHAIM** successfully complete one punch, and then excuses himself.

We watch **CHAIM** enjoy the ferocious power of the machine and his seemingly effortless mastering of its function, and he soon has the mechanism humming a steady rhythmic tune, hammering into the metal and spitting out donuts, one after the other, with a satisfying hiccup. Time passes, and it's not long before his enthusiasm wanes, and not much longer after that he is cursing the name of the Histadrut **CLERK**, soon realising that there is no chance for a poet's ear to hear anything above the incessant beating of the puncher. He is saved only by the blessed whistle that signals the lunch break, and with relief, he follows the crowd marching towards the canteen.

SCENE 2

Upon entering the canteen, **CHAIM** encounters clutches of workers sitting together in neatly segregated groups: The Jews with the Jews, the Arabs with the Arabs, the Greeks with the Greeks, the Turks with the Turks, the Italians with the Italians. He is whistled over to the Jews' table by **SHLOMO**, a platelayer (whom the Arab workers refer to as 'Balata'). **BULUS** enters the canteen and passes by, acknowledging

Noam Toran
A SHINING METEOR WILL LIGHT
THE PATH OF THE WORKER

Curator: Leah Abir

RawArt Gallery, Tel Aviv
7.6-7.7.18

CATALOG
Design and Production: Avigail Reiner [The Studio]
Editor: Leah Abir
Language Editing: Safra Nimrod
Hebrew Translation: Leah Abir
Arabic Translation: Muna Abu Baker - Glocal Translations
Research Assistance: Noa Bar Orian
Printing and Plates: A.R. Printing

RAWART GALLERY TEAM
Shimon Ben Shabat, Leah Abir, Maya Bamberger,
Noa Bar Orian

THANKS TO
Marloes and Nika, the families Toran and ten Bhömer, Lama Suleiman, Sharon Aronson-Lehavi, Olga Levitan, Johnny Mansour, Suad Farah, WAC-MAAN: the Workers Advice Center, Muhammad Abd Alrauof Mahameed, Cecilie Gravesen, Kfir Lapid-Mashall, Shlomit Cohen-Skali, Keith Jones and family, Onkar Kular and family, Nick Williamson and family, Remco de Jong, Lotte Goos, Ionel Onet and the Universala Esperanto Asocio.

With the generous support of Het Nieuwe Instituut, Rotterdam, the Tel Aviv University Department of Theatre Arts, and the Art Department at Bezalel Academy of Arts and Design.

RAWART GALLERY PRESS

RawArt Gallery Press
3 Shvil Ha'Meretz St., Tel Aviv
www.rawart-gallery.com
RawArt Gallery and Noam Toran, 2018 ©

A SHINING METEOR WILL LIGHT THE PATH OF THE WORKER

✲ ✲ ✲

COMMUNITY THEATRE HAKITOR

✲ ✲ ✲

The mythologizing of the world is not over yet

BRUNO SCHULZ

PERSONS

[IN ORDER OF APPEARANCE]

CHAIM B. CHAIMLICH . . . . . . poet, reluctant labourer
CLERK . . . . employee of Histadrut
MOSHLI . . . . railway yard supervisor
BULUS FARAH . . . . railway worker, railway union secretary
SHLOMO . . . . platelayer
THE DONKEY . . . . an angel
JAMILA FARAH . . . . Bulus' sister

mechanics, engineers, cooks, shunters,
signalmen, platelayers, foremen,
union organisers, British troops, policemen,
final dinner guests

[THE PLAY BEGINS IN HAIFA IN THE SPRING OF 1934 OR 1935, THE AUTHORS AREN'T EXACTLY SURE]

מטאור בוהק
יאיר את דרכו
של הפועל

מחזה בשני חלקים

سيضيئ نيزك
ساطع درب
العامل

مسرحية بجزأين

A SHINING METEOR WILL LIGHT THE PATH OF THE WORKER

A PLAY IN TWO PARTS

נועם תורן
نوعم توران
Noam Toran